

Mordet på Walter Guinness, 1. baron Moyne: Et vendepunkt i Palæstina-konflikten

Den 6. november 1944 blev gaderne i Kairo skueplads for en chokerende handling af politisk vold, der gav genlyd over hele Mellemøsten og videre. Walter Edward Guinness, 1. baron Moyne, den britiske ministerresident i Mellemøsten, blev myrdet af to medlemmer af den jødiske militante gruppe Lehi (også kendt som Stern-banden). Denne dristige handling tog ikke blot livet af en fremtrædende britisk statsmand, men afsporede også en potentiel vej mod en jødisk stat og intensiverede den allerede ustabile konflikt i Palæstina. Mordet på Lord Moyne forbliver et afgørende øjeblik i historien om britisk kolonipolitik, zionistisk militans og kampen om kontrollen over Palæstina.

Manden: Walter Guinness, 1. baron Moyne

Walter Edward Guinness, 1. baron Moyne (1880–1944), var en fremtrædende britisk politiker, forretningsmand, soldat og medlem af den anglo-irske Guinness-bryggerfamilie. Født den 29. marts 1880 i Dublin, Irland, var han den tredje søn af Edward Guinness, 1. jarl af Iveagh, arving til den velhavende og indflydelsesrige Guinness-dynasti. Uddannet på Eton College udmærkede han sig i ledelsesroller som formand for den prestigefyldte „Pop“-selskab og kaptajn for roerne. I 1903 giftede han sig med Lady Evelyn Hilda Stuart Erskine, datter af den 14. jarl af Buchan. Parret fik tre børn, herunder hans efterfølger Bryan Guinness, 2. baron Moyne, som senere blev digter og romanforfatter.

Moynes opvækst i privilegier dæmpede ikke hans pligtfølelse. Beskrevet af samtidige som intelligent, samvittighedsfuld og samfundsnyttig, viet han sig til militær og politisk tjeneste gennem hele sit liv. Hans enorme familiemæssige formue – anslået til omkring tre millioner pund – gav ham både indflydelse og uafhængighed, som han brugte til at forfølge reformistiske interesser inden for landbrug, boliger og kolonipolitik.

Militær tjeneste

Guinness' militære karriere begyndte under den Anden Boerkrig (1899–1902), hvor han meldte sig frivilligt til Imperial Yeomanry, blev såret i kamp og fik Queen's South Africa Medal. I Første Verdenskrig kæmpede han i Egypten, Gallipoli og Frankrig og steg til rang af oberstløjtnant. To gange tildelt Distinguished Service Order (DSO med bjælke) for tapperhed udviklede han en livslang tilknytning til Mellemøsten. Hans krigsdagbøger, udgivet i 1987, afslører en reflekterende soldat med en skarp sans for menneskelighed og historie – en mand, der så imperiet som både en pligt og en byrde.

Politisk karriere

Efter hjemkomsten fra fronten trådte Guinness ind i det offentlige liv som konservativ politiker. Han tjente i London County Council (1907–1910) og som parlamentsmedlem for Bury St Edmunds fra 1907 til 1931. Over en karriere, der strakte sig over næsten tre årtier, indehavde han flere indflydelsesrige poster: understatssekretær for krig (1922–1923), finanssekretær i finansministeriet (1923–1925) og minister for landbrug og fiskeri (1925–1929), hvor han fremmede dyrkning af sukkerroer og modernisering af landdistrikterne.

Ophøjet til peerage i 1932 som baron Moyne fortsatte han med at tjene i House of Lords. Han bidrog til større offentlige undersøgelser, herunder 1933-komiteen om slumrydning, 1934-royal commission om Durham University og 1938-royal commission om Vestindien. Under Anden Verdenskrig vendte Moyne tilbage til regeringen som fælles parlamentarisk sekretær for landbrugsministeriet (1940–1941), statssekretær for kolonierne og leder af House of Lords (1941–1942) og endelig som ministerresident i Mellemøsten (1942–1944). I denne egenskab overvågede han britisk strategi i territorier fra Libyen til Iran og tjente som Winston Churchills seniorrepræsentant i regionen.

Forretning og andre interesser

Som direktør for Guinness-bryggeriet spillede Moyne en rolle i den globale udvidelse af familievirksomheden. Han var medstifter af British Pacific Properties i Vancouver og bestilte opførelsen af Lion's Gate Bridge, som åbnede i 1939. Som filantrop hjalp han med at finansiere boligtrusts i London og Dublin for at forbedre forholdene for arbejderfamilier.

Moynes nysgerrighed og eventyrlyst førte ham ud over politik og handel. En passioneret yachtmand og opdagelsesrejsende ejede han flere ombyggede yachts – Arpha, Roussalka og Rosaura – og foretog ekspeditioner over Stillehavet og Det Indiske Ocean. I 1935 bragte han den første levende komodoaran til Storbritannien, og hans zoologiske og etnografiske samlinger blev senere doneret til museer. Han skrev bøgerne *Walkabout: A Journey between the Pacific and Indian Oceans* (1936) og *Atlantic Circle* (1938), som afslører hans interesse for antropologi og tværkulturel forståelse.

Historisk kontekst: Mellemøsten og Palæstina-krisen

Mordet på Walter Guinness, 1. baron Moyne, fandt sted midt i eskalerende spændinger i det britiske Palæstina-mandat under Anden Verdenskrig. Som britisk ministerresident i Mellemøsten siden 1942 var Moyne ansvarlig for at overvåge krigsstrategi i en region, der var kritisk for Storbritanniens imperium og olieforsyning. Dette inkluderede håndhævelse af 1939-hvidbogen, som alvorligt begrænsede jødisk indvandring til Palæstina – begrænset til 1.500 immigranter pr. måned.

Planlægning og gerningsmænd

Ideen om at myrde den britiske ministerresident stammer fra Lehis grundlægger Avraham „Ya'ir“ Stern, som så det som et symbolsk slag mod Storbritanniens imperiale system. Efter

Sterns død i 1942 blev planen genoplivet under nyt Lehi-lederskab, herunder Yitzhak Shamir – senere Israels premierminister. To unge palæstinensiske jøder, Eliyahu Hakim (19 år) og Eliyahu Bet-Zuri (22 år), blev udvalgt til at udføre missionen. Parret blev valgt ikke kun for deres engagement, men også for deres evne til at tiltrække international opmærksomhed på den jødiske sag gennem et angreb uden for Palæstina – den første Lehi-operation i udlandet. Lehi målrettede bevidst Moyne som en højtstående, irsk-født britisk aristokrat, hvis død ville give genlyd over hele imperiet. I planlægningen understregede gruppen mordets potentiale til at dramatisere jødisk lidelse, udfordre britisk autoritet og portrættere den zionistiske kamp som en del af en global antikolonial kampagne.

Mordet: Et omhyggeligt planlagt angreb

Tidligt på eftermiddagen den 6. november 1944 ventede Hakim og Bet-Zuri nær Moynes residens på Gezira-øen i Kairo. Klokken ca. 13:10 ankom Moynes bil, kørt af korporal Arthur Fuller og med hans sekretær Dorothy Osmond og aide-de-camp major Andrew Hughes-Onslow. Morderne nærmede sig på cykler. Bet-Zuri skød Fuller i brystet og dræbte ham øjeblikkeligt. Hakim åbnede bildøren og affyrede tre skud mod Moyne: ét ramte hans hals over kravebenet, et andet hans mave – gennemborede tyktarmen og satte sig fast nær ryggraden – og det tredje strejfede hans fingre og bryst. Moyne blev hastet til et britisk militærhospital, men bukkede under for sine sår senere samme dag i en alder af 64. Gerningsmændene flygtede, men blev forfulgt af egyptisk politi. Efter en kort skudveksling blev de fanget og næsten lynchet af rasende tilskuere, før de blev arresteret. Retsmedicinsk analyse knyttede senere deres våben til tidligere Lehi-operationer mod britiske embedsmænd.

Umiddelbare eftervirkninger

Mordet chokerede verden og kom på forsiderne. Britiske myndigheder, der frygtede uro, undlod massehævn mod det jødiske samfund, men forstærkede sikkerheden over hele Mellemøsten. I Egypten, i modsætning til Lehis propaganda, var der ingen umiddelbare pro-Lehi-demonstrationer, selvom anti-jødiske optøjer brød ud i Kairo og Alexandria et år senere, i november 1945, hvilket resulterede i flere dødsfald og omfattende ejendomsskader. Britisk efterretning advarede om mulige efterligningsangreb – en bekymring, der blev realiseret, da den egyptiske premierminister Ahmad Maher blev myrdet i februar 1945. Blandt dem, der blev påvirket af begivenheden, var en ung egyptisk officer ved navn Gamal Abdel Nasser, som angiveligt beundrede morderens mod og antikoloniale beslutsomhed.

Retssag og henrettelse

Hakim og Bet-Zuri blev stillet for en egyptisk militærdomstol i januar 1945. De brugte proceduren til at holde flammende taler, der forsvarede deres handlinger som en del af en global kamp for national befrielse. De anmodede om litteratur om Egyptens egen revolutionære historie og sammenlignede deres sag med antiimperialistiske bevægelser i Indien og Irland. Trods udbredte appel om nåde – fra jødiske samfund, internationale intellektuelle og endda en indisk gandhist, der sammenlignede dem med John Brown og irske republikanere – blev de dømt til døden. Appel blev afvist, og begge mænd blev hængt den 22.

marts 1945. Britiske embedsmænd, herunder ambassadør Miles Lampson, insisterede på hurtig udførelse af henrettelserne af frygt for, at ethvert tegn på mildhed ville opmuntre til yderligere angreb.

Winston Churchills reaktion

Walter Guinness havde været en af Winston Churchills nærmeste personlige venner og politiske allierede. De to mænd var medstiftere af „The Other Club“ og delte ferier, herunder en yacht-tur i 1934. Churchill var knust over Moynes død og kaldte det „en modbydelig handling af utaknemmelighed“. I sin tale til parlamentet den 17. november 1944 advarede han om, at „røgen fra morderens pistoler“ ikke måtte diktere politik. Han aflyste et planlagt kabinetmøde om deling af Palæstina og blev markant koldere over for zionistiske ledere og nægtede at svare på Weizmanns personlige beskeder. Deklassificeret korrespondance afslører Churchills insisteren på, at der ikke blev givet nåde til morderne, en holdning, der afspejlede både sorg og politisk beregning. Selvom Churchill ikke opgav sin bredere sympati for zionismen, ændrede mordet permanent hans syn. Det forvandlede et personligt venskab til en politisk brud og understregede de moralske og strategiske omkostninger ved Storbritanniens position i Mellemøsten.

Langsigtede virkninger og bredere implikationer

Mordet på Lord Moyne havde konsekvenser, der langt oversteg det umiddelbare øjeblik. Det uddybede mistilliden mellem Storbritannien og den zionistiske bevægelse, afsporede et næsten forestående forslag om deling og bidrog til Storbritanniens endelige beslutning om at opgive mandatet. Den efterfølgende eskalering af vold kulminerede i FN's delingsafstemning i 1947 og etableringen af Israel i 1948. I Israel blev morderne, globalt fordømt som terrorister, genforestillet som martyrer for national befrielse. I 1975 blev deres rester repatrierede fra Egypten i en fangeudveksling og genbegravet med fulde militære æresbevisninger på Mount Herzl i Jerusalem.

En vedvarende skygge: Britisk-israelske relationer og den kongelige forbindelse

Arven efter Lord Moynes mord strakte sig langt ud over 1940'erne og kastede en subtil, men vedvarende skygge over britisk-israelske relationer. Et af dets mest varige symboler var dronning Elizabeth II's fravær fra Israel gennem hele hendes syvårige regeringstid. Trods besøg i mere end 120 lande og flere invitationer fra israelske ledere foretog hun aldrig et officielt statsbesøg.

Mens den britiske regering opretholdt en uformel politik, der frarådede kongelige besøg i Israel for at undgå at fremmedgøre arabiske allierede og bringe handelsrelationer i regionen i fare, spillede personlige og historiske faktorer også en rolle. Minderne om zionistiske militante angreb mod britisk personale under mandatet – især mordet på Lord Moyne i 1944, en nær ven af Winston Churchill – efterlod et varigt præg på monarkiet og den britiske establishment. Moynes mord, en del af en bredere kampagne af vold, der inkluderede

bombningen af King David Hotel i 1946, som dræbte 91 mennesker (blandt dem britiske embedsmænd og civile), symboliserede en periode af forræderi og tab for mange i Storbritanniens herskende kredse.

Nogle rapporter tyder på, at disse minder formede dronningens private opfattelser. En beretning hævdede, at hun troede, at „enhver israeler enten var terrorist eller søn af en terrorist“, hvilket afspejlede, hvor dybt sådanne begivenheder var internaliseret af en generation af britiske eliter, der havde været vidne til imperiets voldelige afslutning i Palæstina. Som følge heraf blev israelske embedsmænd sjældent tildelt individuelle audienser i Buckingham Palace, med kontakter begrænset mest til multilaterale eller ceremonielle begivenheder. Skyggen fra Lord Moyne's mord strakte sig således ind i moderne diplomatisk protokol og illustrerede, hvordan imperiets traumer kan vedvare på subtile, men magtfulde måder over årtier.

Konklusion

Mordet på Walter Guinness, 1. baron Moyne, var mere end mordet på en britisk embedsmand – det var en seismisk begivenhed, der omformede Palæstina-konfliktens bane og fremskyndede opløsningen af Storbritanniens mellemøstlige imperium. Moyne, soldat, statsmand og reformator, repræsenterede en forsvindende race af imperiale pragmatikere, der søgte balance midt i konkurrerende nationalismer. Hans død tav en potentiel mægler og forhærdede holdninger på alle sider.

Set gennem linsen af nutidige internationale normer ville drabet på en højtstående udenlandsk diplomat på fremmed jord utvetydigt blive klassificeret som en terrorhandling. Moderne definitioner – som dem, der bruges af FN og de fleste nationale regeringer – identificerer bevidst politisk vold mod ikke-kombattante embedsmænd for at påvirke politik som terrorisme, uanset motiv eller sag. Mens Lehi ramte sine handlinger som antikolonial modstand, falder målretningen mod en civil politisk leder i udlandet direkte inden for nutidens opfattelse af terrorisme og understreger den vedvarende spænding mellem revolutionær vold og moralsk legitimitet.

Referencer

- Barnett, Correlli. *The Collapse of British Power*. London: Methuen, 1972.
- Ben-Yehuda, Nachman. *Political Assassinations by Jews: A Rhetorical Device for Justice*. Albany: State University of New York Press, 1993.
- Churchill, Winston S. *The Second World War: Volume VI – Triumph and Tragedy*. London: Cassell, 1954.
- Cohen, Michael J. *Churchill and the Jews*. London: Frank Cass, 1985.
- Gilbert, Martin. *Winston S. Churchill: The Prophet of Truth (1922–1939)*. Boston: Houghton Mifflin, 1977.
- Hoffman, Bruce. *Anonymous Soldiers: The Struggle for Israel, 1917–1947*. New York: Knopf, 2015.
- Louis, Wm. Roger. *The British Empire in the Middle East, 1945–1951*. Oxford: Clarendon Press, 1984.

- Porath, Yehuda. *The Emergence of the Palestinian-Arab National Movement, 1918–1929*. London: Frank Cass, 1974.
- Shindler, Colin. *A History of Modern Israel*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Wasserstein, Bernard. *The British in Palestine: The Mandatory Government and the Arab-Jewish Conflict, 1917–1929*. Oxford: Basil Blackwell, 1978.
- Wasserstein, Bernard. *Herbert Samuel: A Political Life*. Oxford: Clarendon Press, 1992.
- Weizmann, Chaim. *Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann*. New York: Harper & Brothers, 1949.
- Wistrich, Robert S. *Zionism and Its Discontents: Essays on the Jewish Struggle for Statehood*. New York: Oxford University Press, 2017.
- The Times (London). „The Murder of Lord Moyne.“ Leder, 8. november 1944.
- Ha'aretz. „The Death of Lord Moyne: Consequences for Zionism.“ November 1944.
- Hansard Parliamentary Debates. House of Commons, 17. november 1944, bd. 404.
- Royal Archives. Correspondence Relating to Middle East Policy and the Assassination of Lord Moyne, 1944–1945. Windsor Castle: Royal Archives Collection.
- Segev, Tom. *One Palestine, Complete: Jews and Arabs under the British Mandate*. New York: Metropolitan Books, 2000.
- Smith, Charles D. *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*. 9. udg. Boston: Bedford/St. Martin's, 2021.